

Γεώργιος Ἀθ. Τουρλίδης

**ΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΤΟΥΡΚΙΚΑΙ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ
ΕΠΟΧΗΝ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΜΕΘΩΝΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΥ**

(12ος ΑΙΩΝ μ.Χ.)

(Εὐσύνοπτον ἱστορικόν διάγραμμα)*

Κατά τὰς ἀρχὰς τοῦ 12ου μ.Χ. αἰῶνος οἱ Σελτζοῦκοι Τούρκοι δὲν εἶχον ἐπιτύχει τὴν κατάληψιν ὁλοκλήρου τῆς Μικρασιατικῆς χερσονήσου. Εἶχον ὅμως ἐδραιωθῆ εἰς τὰ κεντρικά ὑψίπεδα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καθὼς καὶ εἰς τὰς ἀνατολικὰς εὐφόρους περιοχὰς τῆς Ἀρμενίας, τοῦ Ἀζερμπαϊτζάν καὶ τῆς βορείου Περσίας.

Μετὰ τὴν ἥτταν τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς τὸ Ματζικέρτ εἰς τὰς 26 Αὐγούστου τοῦ 1071 μ.Χ. εἶχεν ἀρχίσει νὰ γίνεταί αἰσθητὴ ἡ ἐπιβολὴ τῶν Τούρκων εἰς τὸν Μικρασιατικὸν χώρον. Ἡ ἐπιβολὴ αὕτῃ δὲν ἦτο μόνον στρατιωτικὴ, δὲν εἶχομεν δηλαδὴ μίαν τυπικὴν στρατιωτικὴν κατάκτησιν, ἀλλὰ καὶ μίαν καθαρῶς κοινωνικὴν ἀλλαγὴν, στηριζομένην ἐπὶ ἀμιγῶς νέων διοικητικῶν συστημάτων, τὰ ὁποῖα ἐπέδρασαν καιρίως ἐπὶ τῶν χριστιανικῶν πληθυσμῶν, ὥστε νὰ δυνάμεθα νὰ ὁμιλῶμεν μετὰ βεβαιότητος ὅτι ὁ ἐξισλαμισμὸς τῶν χριστιανικῶν περιοχῶν τῆς ἀνατολικῆς καὶ τῆς κεντρικῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἤρχισε, μετὰ τὴν ἥτταν τοῦ Ματζικέρτ καὶ εὐθύς ἀμέσως μετὰ τὸν 12ον αἰῶνα μ.Χ.

Χωρὶς νὰ ὑφίστανται σαφὴ καὶ καθωρισμένα σύνορα, οἱ Ἕλληνες ἐμάχοντο εἰς τὴν δυτικὴν Μικράν Ἀσίαν ἐναντίον τῶν ἐπιδρομῶν Τουρκομάνων καὶ Τούρκων, κατὰ μῆκος μιᾶς νοερᾶς γεωγραφικῆς γραμμῆς, ἡ ὁποία ἐξετείνετο ἀπὸ τὸν Σαγγάριον ποταμὸν (Sakarya Irmak) καὶ τὸ Δορύλαιον (Eskişehir) ὡς τὸ Κοτύαιον (Kütahya), Χῶμα, Φιλομήλιον (Akşehir), Σωζόπολιν (Uluborlu) καὶ ἀπὸ τὴν Λαοδίκειαν (Denizli) μέχρι τὴν Ἀττάλειαν (Antalya).

Εἰς τὴν θόρειον Μικράν Ἀσίαν, οἱ Ἕλληνες ἐμάχοντο ἐναντίον τῶν Τούρκων καὶ τῶν Τουρκομάνων, εἰς μίαν περιοχὴν ἀκαθορίστου γεωγραφικῶν συνόρων ἀπὸ τὴν Κλαυδιούπολιν (Uşak), τὰ Διάδουβρα (Divrik), τὴν Κασταμῶνα, τὴν Γάγγραν (Çankiri), τὴν Πάφραν (Bafra), τὴν Ἀμάσειαν (Amasya), τὰ Κόμανα καὶ τὸ Οἶναιον - Οἰνὴ (Ünye), ἐνῶ εἰς

* Ἀνακοίνωσις γενομένη εἰς Καλαμάταν τὴν 24.11.1984 κατὰ τὰς ἐργασίας τοῦ Φιλοσοφικοῦ Συμποσίου «Ὁ Μεθώνης Νικόλαος» μέ ἐιδικὸν θέμα [«Ἡ φιλοσοφικὴ διανόηση τοῦ Ἐπισκόπου Μεθώνης Νικολάου (12ος αἰὼν μ.Χ.)»]. Μεθώνη - Καλαμάτα 23-25 Νοεμβρίου 1984. Τὸ Συμπόσιον διωργανώθη ὑπὸ τῆς «Ἱερᾶς Μητροπόλεως Καλαμάτας (Μητροπολίτης Χρυσόστομος) καὶ τῆς «Ἑλληνικῆς Ἑταιρείας Φιλοσοφικῶν Μελετῶν», (Πρόεδρος ὁ Καθηγητὴς τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν - Ἀκαδημαϊκὸς κ. Εὐάγγελος Μουτσόπουλος).

τὴν νοτίαν Μικράν Ἀσίαν Ἑλληνες, Ἀρμένιοι, Τουρκομάνοι, Τούρκοι, Κοῦρδοι, Λατίνοι, Φράγκοι, Σῦροι καὶ Ἀραβες ἀπεδύοντο εἰς σημαντικές μεταξὺ των πολεμικὰς συγκρούσεις.

Οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου Ἀλέξιος ὁ Α΄ ὁ Κομνηνός (1081-1118) καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Β΄ ὁ Κομνηνός (1118-1143) ἀνέλαθον πολλὰς στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις ἐναντίον τῶν Τούρκων, οἱ ὅποιοι μετὰ ἀπὸ ἀλλεπάλληλους ἥττας, ἀπεσύρθησαν εἰς ἀρκετὸν βάθος ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς δυτικῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Σημειωτέον ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς, περὶ τὸ 1100 δηλαδὴ, τὸ Βυζάντιον ἠσχολεῖτο καὶ μὲ τοὺς Σταυροφόρους τῆς Α΄ Σταυροφορίας. Τὸ σελτζουκικὸν ὅμως Σουλτανάτον τοῦ Ἰκονίου (Κοῆνα) ἐπέδρα ἤδη καὶ στρατιωτικῶς καὶ διοικητικῶς εἰς τὴν πέριξ περιοχὴν.

Μετὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ ὡς ἄνω γενικοῦ περιγράμματος τῶν βυζαντινοτουρκικῶν σχέσεων εἰς τὴν Μικράν Ἀσίαν, θὰ ἀσχοληθῶμεν λεπτομερέστερον μὲ τὰς ἑλληνοτουρκικὰς διπλωματικὰς σχέσεις ἐπὶ αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Α΄ τοῦ Κομνηνοῦ (1143-1180), ἡ περίοδος τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ ὁποίου συμπίπτει μὲ τὴν δρᾶσιν τοῦ ἐπισκόπου Μεθώνης Νικολάου, ὁ ὅποιος θεωρεῖται ἰσάξιός τοῦ Εὐσταθίου Θεσσαλονίκης, τοῦ Εὐθυμίου Μαλάκη καὶ τοῦ Μιχαὴλ Χωνιάτου, ἐφάμιλλος δὲ τῶν προαναφερθέντων θεωρεῖται καὶ ὁ Μητροπολίτης Κορίνθου Γρηγόριος Πάρδος.

Ἡ ἄνοδος τοῦ Μανουὴλ τοῦ Α΄ τοῦ Κομνηνοῦ εἰς τὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου συνέπεσε διὰ τὸν αὐτοκράτορα μὲ μίαν θετικὴν συγκυρίαν ἐπὶ τοῦ στρατιωτικοῦ ἐπιπέδου. Τὸ μὲν αἰ νίκαι τῶν προκατόχων τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Α΄ καὶ Ἰωάννου τοῦ Β΄ τῶν Κομνηνῶν, ὡς εἶδομεν, τὸ δὲ ἡ ἐξασθένησις τοῦ τουρκικοῦ Σουλτανάτου τοῦ Ἰκονίου, ἔδωσαν σθένος καὶ δύναμιν εἰς τὸν αὐτοκράτορα διὰ νὰ ἀναλάβῃ νέας ἐκστρατευτικὰς ἐπιχειρήσεις πρὸς ἀπώθησιν τῶν Τούρκων καὶ τῶν Τουρκομάνων εἰς τὰ θάθη τῶν ἀνατολικῶν συνόρων τῆς Αὐτοκρατορίας, ἐπὶ Μικρασιατικοῦ ἐδάφους. Αἱ πρῶται νίκαι του συνέπεσαν μὲ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας του.

Συγκεκριμένως, ἐξεδίωξε τοὺς Τουρκομάνους ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῶν Μαλαγίνων (Μελαγγεῖων - Kartağahisar). Τὸ 1146 εἰσέβαλον εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Σουλτανάτου τοῦ Ἰκονίου, διότι ὁ Σουλτάνος Μασούντ, ἐπιτεθεὶς εἰς τὰς βυζαντινὰς ἐπαρχίας, ἐδήλωσε ταύτας (1146). Ἀπὸ τὸ Φιλομήλιον προχώρησεν εἰς τὸ Ἰκόνιον καὶ ἐνίκησεν διαδοχικῶς τοὺς Τούρκους εἰς Ἀκροῖνόν (Afyonkarahisar) εἰς τὸ σημεῖον τῆς τοποθεσίας «Κολογραιὰς Βουνός», καθὼς καὶ εἰς τὸ Φιλομήλιον τῆς Φρυγίας (Akşehir). Τελικῶς μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Τούρκων συνήφθη συνθήκη εἰρήνης (1147), διὰ τῆς ὁποίας ὁ Τούρκος παρεχώρησεν εἰς τὸν Μανουὴλ φρούρια τῆς Παμφυλίας καὶ τῆς Κιλικίας καὶ τοιουτοτρόπως ἔληξαν οἱ Ἑλληνοτουρκοὶ αὐτοὶ πόλεμοι, οἱ ὅποιοι

συνέπεσαν μέ τήν Β΄ Σταυροφορίαν καί ἔνεκα τῶν ὁποίων ὁ Μανουήλ δέν ἐξεπολιόρκησε τό ἤδη ὑπ' αὐτοῦ πολιορκούμενον Ἰκόνιον.

Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Μανουήλ μέχρι τό Ἰκόνιον καί ἡ κατατρόπως τοῦ Σουλτάνου διήγειρον τόν ἐνθουσιασμόν τοῦ λαοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καί πολλοί ποιηταί καί καλλιτέχναι τῆς ζωγραφικῆς ἠσχολήθησαν μέ αὐτήν. Ὁ Σπυρίδων Λάμπρος ἐδημοσίευσεν ἀπό τόν Μαρκιανόν Κώδικα τῆς Βενετίας πολλά σχετικά ἐπιγράμματα. Τοιοῦτοτρόπως ἐπίγραμμα συνετάχθη «ἐπί σκεύει χρυσῷ ἐν ᾧ εἰκονίσθη ὁ ἅγιος ἡμῶν βασιλεὺς κατατροπούμενος τόν Σουλτάν».

Τόν Σουλτάνον Μασούντ θανόντα διεδέχθη ὁ υἱός του Κιλίτς - Ἀρσλάν Β΄ (1156-1193) τουρκιστί Σπαθολέων, ὁ «Κλιτζασθλάν», τῶν Βυζαντινῶν. Ὁ ὡς ἄνω Σουλτάνος διεκρίθη διά τήν ἀκράδαντον θέλησίν του καί ἐπιθυμίαν του νά ἴδῃ κρατυνομένην τήν δύναμιν τῶν Σελτζούκων Τούρκων. Θεωρεῖται ὁ δεύτερος ἰδρυτής τοῦ σελτζουκικοῦ κράτους τοῦ Ἰκονίου καί ὅπως θά ἴδωμεν περαιτέρω ἠμώδισε στρατιωτικῶς καί τάς τελευταίας προσπάθειάς τῶν Ἑλλήνων νά προσαρτήσουν τό Ἰκόνιον εἰς τήν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν. Οὕτως ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κιλίτς - Ἀρσλάν ἐτέθησαν αἱ βάσεις τῆς οἰκονομικῆς ἀνθήσεως τοῦ Σουλτανάτου τοῦ Ἰκονίου, ἡ ὁποία ηὔξηθη περισσότερον κατὰ τόν 13ον αἰῶνα.

Τό ἔτος 1158 τόσον ὁ Κιλίτς - Ἀρσλάν ὅσον καί ὁ ἀδελφός του Γιακούπ - Ἀρσλάν, ὁ «Ἰαγουπασάν» τῶν Βυζαντινῶν, ὁ ἐδρεύων εἰς τήν Καππαδοκίαν, ἐπέστρεψαν εἰς τό Βυζάντιον πόλεις καί φρούρια, καταληφθέντα διά πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων. Οἱ δύο ὅμως ἀδελφοί ἤριζον μεταξύ των καί ὁ Γιακούπ - Ἀρσλάν ἐκήρυξε πόλεμον ἐναντίον τοῦ Κιλίτς - Ἀρσλάν καί ἐζήτησε τήν βοήθειαν τοῦ Μανουήλ. Ὁ Μανουήλ φερόμενος διπλωματικώτατα, πρὶν ἢ ἀναλάβῃ ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ Κιλίτς - Ἀρσλάν ἐζήτησε τήν βοήθειαν τοῦ ἐμίρου τοῦ Χαλεπίου Νουρεντίν, ὑποσχεθεὶς πρὸς τοῦτο πολύτιμα δῶρα. Ὁ Κιλίτς - Ἀρσλάν ἐνήργησεν ἀστραπιαίως, διότι ὄχι μόνον προέλαθε τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Μανουήλ ἐναντίον του, ἀλλὰ καί ἐπέδωξε τήν φιλίαν του.

Τό 1161-1162 ἐκλήθη εἰς τήν Βασιλεύουσαν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουήλ ὁ Τοῦρκος Σουλτάνος καί τοῦ ἐπεφυλάχθη ἐπίσημος ὑποδοχή, κατὰ τήν ὁποίαν ἐγένοντο ἵπποδρομίαι, φωταψαίαι καί ἀναπαραστάσεις πυρπολήσεως πλοίων διά τοῦ ὕγρου πυρός. Πρὸς τιμὴν τοῦ Κιλίτς - Ἀρσλάν ἐδόθησαν πολύτιμα σκεύη χρυσᾶ καί ἀργυρᾶ. Μίαν ἡμέραν μετὰ τό φαγητόν τοῦ ἐδωρῆθησαν ὅλα τὰ σκεύη ἐστίασεως. Ὁ Τοῦρκος Σουλτάνος ἐθαμβώθη ὑπὸ τῶν πλούτου τῶν ἀνακτόρων, ὥστε δέν ἐτόλμα νά καθίσῃ πλησίον τοῦ αὐτοκράτορος. Ἡ συνθήκη συνήθη τό 1161 καί ἐδραστηριοποιήθη τό 1162. Ὁ Κίνναμος (207), ἀναφέρει ὅτι μέ ἀφορμὴν τό ταξίδιον τοῦ Κιλίτς - Ἀρσλάν εἰς τήν Κωνσταντινούπολιν ὁ ῥήτωρ Εὐθύμιος Τορνίκης

έξεφώνησε λόγον. "Ενεκα αὐτοῦ τοῦ λόγου ἐτέθη ὁρος εἰς τὴν συνθήκην περὶ προστασίας τῶν χριστιανῶν, τῶν ἱεραρχῶν τῶν καὶ τῶν ἐκκλησιῶν, δι' ὃ καὶ καταλήγει ὁ Τορνίκης: Καὶ νῦν αἱ τῆς Ἐψῆς ἐκκλησίαι πάλιν λευχειμονοῦσι». "Ἄλλος ὁρος τῆς συμφωνίας ἦτο νὰ συμπτᾶττον οἱ Τοῦρκοι μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ ἐμποδίζουσιν τὰς προνομὰς τῶν Τουρκομάνων νομάδων εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας τῆς Αὐτοκρατορίας. Οἱ Τοῦρκοι ὅμως, διὰ μίαν ἀκόμη φοράν, παρεσπόνδῃσαν καὶ κατὰ τὴν χρονικὴν περίοδον τῆς ἀπασχολήσεως τοῦ αὐτοκράτορος εἰς τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Οὐγγρων, ὁ Κιλίτς - Ἀρσλάν εὔρε τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν νὰ ἐπιτεθῇ καὶ ἐναντίον τῶν ἀδελφῶν του καὶ ἐναντίον τῶν βορείων καὶ δυτικῶν περιοχῶν τῆς αὐτοκρατορίας, λέγων ὅτι ὅσον περισσότερα δεινὰ ἐπιφέρει εἰς τὸν αὐτοκράτορα, τόσον περισσότερον θὰ ἔχη αὐτός τὴν ἀνάγκην του.

Μὲ γνώμονα λοιπὸν αὐτὰς τὰς σκέψεις καὶ ἰδέας ὁ Τοῦρκος σατράπης παρεβίασε τὴν συνθήκην τοῦ 1162, κατέλαβε τὴν Λαοδίκειαν τῆς Φρυγίας καὶ ἐφόνευσε τὸν ἀρχιερέα τῆς πόλεως Σολομῶντα. Ὁ Κιλίτς - Ἀρσλάν, ἔχων τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Γερμανοῦ βασιλέως Φρειδερίκου Βαρβαρόσσα ἤρχισε νὰ ἐνῶνῃ ὅλους τοὺς Τοῦρκους εἰς κοινὸν ἀγῶνα ἐναντίον τοῦ Μανουῆλ. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐνήργησε ταχύτατα καὶ διῶδὼν τὸν κίνδυνον, ἤρχισε νὰ ὀχυρῶνῃ διαφόρους πόλεις καὶ φρούρια εἰς τὴν Βιθυνίαν, ὅπως τὸ Δορύλαιον (Eskişehir) καὶ τὸ Χῶμα - Σουβλαῖον (Keçiöbölü). Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἐξώργισε τὸν Κιλίτς - Ἀρσλάν, ὁ ὅποιος ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν διὰ πόλεμον. Κατὰ τὰς ἀνοικοδομήσεις τῶν πόλεων, ὁ ἴδιος ὁ αὐτοκράτωρ «ἐνωτοφόρει», δηλαδὴ μετέφερε λίθους εἰς τοὺς ὄμους του. Ὁ Σουλτάνος ἐζήτησε τὴν κατεδάφισιν τῶν φρουρίων, καὶ ἰδίᾳ τοῦ Δορυλαίου, καὶ αὐτὸ τὸ γεγονὸς ὠδήγησε τὸν Μανουῆλ εἰς τὴν σκέψιν νὰ ἀναλάβῃ πλεον ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Τούρκων μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν, ὅπως λέγομεν εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὁρολογίαν, νὰ καταλάβῃ τὴν πρωτεύουσάν τοῦ σελτζουκικοῦ Σουλτανάτου, τὸ Ἰκόνιον. Εὐρισκόμεθα ἤδη εἰς τὸ ἔτος 1176 μ.Χ.

Ὁ αὐτοκράτωρ Μανουῆλ ἤρχισε τὸ ὥς ἂν ἔτος τὴν ἐκστρατείαν του κατὰ τῶν Τούρκων. Προηγουμένως ἀπέστειλε τὸν ἀνεψιὸν του Ἀνδρόνικον Βατάτζην νὰ καταλάβῃ τὴν Νεοκαισάρειαν, ἐνῶ ὁ ἴδιος κατηυθύνθη πρὸς τὸ Ἰκόνιον διὰ τῆς ὁδοῦ Χῶναι - Λάμπη (καὶ Χῶμα - Σουβλαῖον). (Ἀπὸ τὰς Χῶνας κατήγοντο οἱ ἀδελφοὶ Μιχαὴλ καὶ Νικήτας Χωνιάται). Εἰς τὰς Χῶνας ἐξ ἄλλου ὁ αὐτοκράτωρ προσεκύνῃσε τὸν ναὸν τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ. Τελικῶς ὁ Μανουῆλ ἀφίχθη εἰς τὸν ἐγκαταλειμμένον οἰκισμὸν τοῦ Μυριοκεφάλου (Çardak), ὅπου ἔμελλε νὰ διεξαχθῇ σκληρὰ καὶ ἀνισος μάχη, τὴν ὁποίαν ἱστορεῖ ὁ Νικήτας Χωνιάτης. Κατὰ τὴν πορείαν του πρὸς τὸ Ἰκόνιον ὁ βυζαντινὸς στρατὸς παρημποδίζετο καὶ ὑπὸ τῶν Τουρκομάνων νομάδων καὶ ὑπὸ τῆς ἐλλείψεως τῶν τροφίμων καὶ ὕδατος, διότι ὁ Κιλίτς - Ἀρσλάν

διέταξε νά καοῦν τά σιτηρά καί νά μολυνθοῦν τά ὕδατα τῶν πηγαδιῶν ἐκ τῶν πτωμάτων τῶν ὄνων καί τῶν κυνῶν, τά ὅποια ἐρρίπτοντο ἐντός αὐτῶν.

Παρ' ὅλας ὁμως τάς πολεμικάς κινητοποιήσεις, πρό τοῦ ὄγκου τῶν αὐτοκρατορικῶν στρατευμάτων, ὁ Κιλίτς - Ἀρσλάν ἐζήτησε τήν σύναψιν εἰρήνης. Καίτοι ἐπιέζετο ὑπό τῶν στρατηγῶν του νά τήν ἀποδεχθῇ, λόγῳ σοβαρωτάτων ἀπωλειῶν τοῦ στρατοῦ του, προσβληθέντος ὑπό δυσεντερίας, ἐν τούτοις ὁ Μανουήλ ἀπεφάσισε νά δώσῃ τήν τελικήν μάχην. Ὁ Κιλίτς - Ἀρσλάν, γνωρίζων ὅτι δέν ἡδύνατο νά πολεμήσῃ κατὰ μέτωπον τόν Μανουήλ, κατέλαβε τάς κλεισοῦρας (Çivrigi), ἀπ' ὅπου ἔπρεπε νά διέλθῃ ὁ στρατός τοῦ Μανουήλ. Τό περιστατικόν αὐτό, ἀπό στρατηγικῆς πλευρᾶς, μᾶς ἐνθυμίζει τήν ἀνάλογον ἐνέργειαν τοῦ Κολοκοτρώνη εἰς τά Δερβενάκια εἰς τήν κατά τοῦ Δράμνιου Πασᾶ νικηφόρον μάχην τῆς 25ης Ἰουλίου 1822.

Ἡ μάχη τοῦ Μυριοκεφάλου ἤρχισε τήν 17ην Σεπτεμβρίου τοῦ 1176 καί ἀπέληξεν εἰς ἥτταν τοῦ στρατοῦ τοῦ Μανουήλ, εἰς τόν ὁποῖον ὑπηρέτουν, πλὴν τῶν Φράγγων μισθοφόρων, Κομάνοι, Οὐγγροι, Σέρβοι καί Βαράγγοι (Ἀγγλοι). Ὁ Μανουήλ, χάρις εἰς προσωπικήν ἐνέργειαν, διεσώθη μετὰ πολλῶν τραυμάτων, ἀφοῦ εἶδε νεκρόν τόν συγγενῆ του στρατηγόν Ἰωάννην Καντακουζηνόν, ὡς καί ἄλλους. Οἱ Τοῦρκοι ὁμως δέν ἐξεμεταλλεύθησαν τήν νίκην των, ὡς ἔπρεπε. Δέν εἶχον σαφῆ ἐντύπωσιν τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς συγκρούσεως, εἶχον δέ ὑποστῇ καί αὐτοὶ σοβαρωτάτας ἀπωλείας, ἀναγκασθέντες νά παραμορφώσουν καί νά ἀκρωτηριάσουν τά πτώματα τῶν ὁμοφύλων των, διὰ νά μή φανῇ ὅτι ἦσαν Τοῦρκοι. Μόνον τήν ἐπαύριον τῆς μάχης οἱ Βυζαντινοὶ διεπίστωσαν τό μέγεθος τῶν ἀπωλειῶν, τάς ὁποίας εἶχον προκαλέσει εἰς τούς Τούρκους, ἂν καί μέγιστον τμήμα τοῦ ἰδιοῦ στρατοῦ των εἶχε κατακαλύψει διὰ τῶν πτωμάτων του τάς βαθείας φαραγγας καί κλεισωρείας τοῦ Μυριοκεφάλου.

Ὁ Κιλίτς - Ἀρσλάν ἔστειλε πρὸς διακανονισμόν "Ἑλληνα φίλον του ὀνόματι Γαθράν, ὁ ὁποῖος ἐζήτησε ἐγγράφως διομολογήσεις τοῦ Μανουήλ διὰ τήν σύναψιν εἰρήνης, ἡ ὁποία μεταξὺ τῶν ἄλλων ὄρων ἀνεφέρετο καί εἰς τήν κατεδάφισιν τοῦ φρουρίου τοῦ Δορυλαίου καί τοῦ Χώματος - Σουβλαίου, ὅπερ καί ἐγένετο. Ὁ Τοῦρκος Σουλτᾶνος παρ' ὅλην τήν νίκην του δέν ἐξεμεταλλεύθη αὐτήν εἰς ἔκτασιν. Ἡσθάνετο πολύν σεβασμόν διὰ τόν αὐτοκράτορα Μανουήλ. Μέσῳ τοῦ Γαθρά τοῦ ἀπένειμε «βαθειᾶν καί βαρβαρικήν τιμὴν καί προσκύνησιν» καί τοῦ προσέφερεν ὡς δῶρον ἵππον καί μάχαιραν.

Οἱ Τοῦρκοι μετὰ τήν μάχην τοῦ Μυριοκεφάλου συνέχισαν τάς ἐπιθέσεις των ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων καί ἔφθασαν μέχρι τῶν ἀκτῶν τοῦ Αἰγαίου πελάγους, δηλώνοντες τάς Τράλλεις, τήν κατά Φρυγίαν Ἀντιόχειαν, ὡς καί ἄλλας περιοχάς. Ἐναντίον τῶν Τοῦρκων ἐξεστράτευσε, κατ' ἐντολήν τοῦ Μανουήλ, ὁ στρατηγός Ἰωάννης Βατάτζης, ὁ

όποιος κατενίκησε τούς Τούρκους καί ἐφόνευσε τόν ἀρχηγόν των «'Ατάπακον» (Atabeg).

Ἐκεῖνο τό ὅποιον ὀφείλομεν νά ἐξετάσωμεν εἶναι ἡ σημασία τῆς ἥττης τῶν Ἑλλήνων εἰς τό Μυριοκέφαλον, ὡς καί αἱ διπλωματικά ἐπιπτώσεις τοῦ γεγονότος εἰς τās σχέσεις τοῦ Βυζαντίου μέ τήν ἀνατολήν, ἀλλά καί μέ τήν δύσιν. Ὡς πρὸς τήν ἀνατολήν τά πάντα ἐκρίθησαν μετὰ τήν μάχην τοῦ Μυριοκεφάλου. Ἡ ἥττα εἰς τό Μυριοκέφαλον τό 1176 συνεπλήρωσε τήν ἥτταν εἰς τό Ματζικέρτ τό 1071. Ἀντίπαλοι τότε ἦσαν ὁ αὐτοκράτωρ ὁ Ρωμανός ὁ Δ΄ ὁ Διογένης καί ὁ Τοῦρκος Σουλτάνος Ἄλπ-Ἀρσλάν. Οἱ Τοῦρκοι μετὰ τό 1176 ἀπέβησαν οἱ κύριοι ὀλοκλήρου σχεδόν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καί ἤρχισαν τόν συστηματικόν ἐξισλαμισμὸν καί φυλετικὸν ἀφανισμὸν ὄλων τῶν καταληφθέντων λαῶν, διὰ μεθόδων, τās ὁποίας ἠκολούθησαν μέχρι σήμερον. (Μικρά Ἀσία, 1922· Κύπρος, 1974 διὰ τούς Ἕλληνας, Μικρά Ἀσία, 1915 διὰ τούς Ἀρμενίους).

Βαρεῖα κατάθλιψις κατέλαβε τόν αὐτοκράτορα μετὰ τήν συμφορὰν τοῦ Μυριοκεφάλου. Ἦτο ἀπαρηγόρητος, ὁσάκις ἐνεθυμεῖτο τό γεγονός. Παρ' ὅλα αὐτά ὅμως, προσεπάθησε νά κερδίσῃ τούς ἡγεμόνας τῆς δύσεως καί νά ἀποκαταστήσῃ τό τρωθὲν γόητρον τοῦ Βυζαντίου. Ἦ περιφημος ἐπιστολὴ τοῦ Γερμανοῦ ἡγεμόνος καί φίλου τῶν Τούρκων Φρειδερίκου Α' Βαρβαρόσσα, εἶναι δηλωτικὴ τοῦ ἐπικρατοῦντος τότε κλίματος. Εἰς τήν ἐπιστολήν αὐτὴν ἐξητεῖτο νά ἀναγνωρίσῃ ὁ Μανουὴλ τήν ἐξουσίαν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς δύσεως, περιελάμβανε δέ μετὰ τῶν ἄλλων αὐτὴ καί τά ἐξῆς: «ut non solum Romanum imperium nostro disponatur moderamine, verum etiam regnum grecie ad nutum nostrum regi et sub nostro gubernari debeat imperio» δηλαδὴ «ἵνα ὄχι μόνον ἡ Ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία νά συντάσσεται πρὸς τήν ἡμετέραν διοίκησιν, ἀλλὰ καί τό ἑλληνικὸν βασίλειον νά διευθύνεται ἀπὸ τήν ἡμετέραν κατάνευσιν καί ἀπὸ τήν ἡμετέραν ἐξουσίαν (αὐτοκρατορικὴν διοίκησιν) ὀφείλῃ νά διακυβερνᾶται».

Τό 1177 ἐπραγματοποιήθη τό Συνέδριον τῆς Βενετίας, τό ὅποιον ἤνωσε τούς δυτικούς ἡγεμόνας, οἱ ὅποιοι ἠναντιώθησαν πρὸς τήν πολιτικὴν τοῦ Βυζαντίου. Αἱ ἀποφάσεις τοῦ Συνεδρίου τῆς Βενετίας ἦσαν ἐχθρικά διὰ τό Βυζάντιον καί ἰσοδυνάμουν μέ καταστροφὴν ἀντίστοιχον τῆς συμφορᾶς τοῦ Μυριοκεφάλου. Ἐλήφθησαν δέ ὑπ' ὄψιν σκέψεις καί ἰδέαι, αἱ ὁποῖαι τελεσφορήσασαι ἀργότερον, εἶχον ὡς ἀποτέλεσμα τās ἐκστρατείας τῶν δυτικῶν πρὸς κατάληψιν τῆς Θεσσαλονίκης τό 1185 καί τῆς Κωνσταντινουπόλεως τό 1204, ὑπέστησαν δέ αἱ ὡς ἂν πόλεις τοιαύτας καταστροφάς, ἐνώπιον τῶν ὁποίων ὠχριοῦν αἱ τουρκικαὶ ὠμότητες καί βαρβαρότητες.

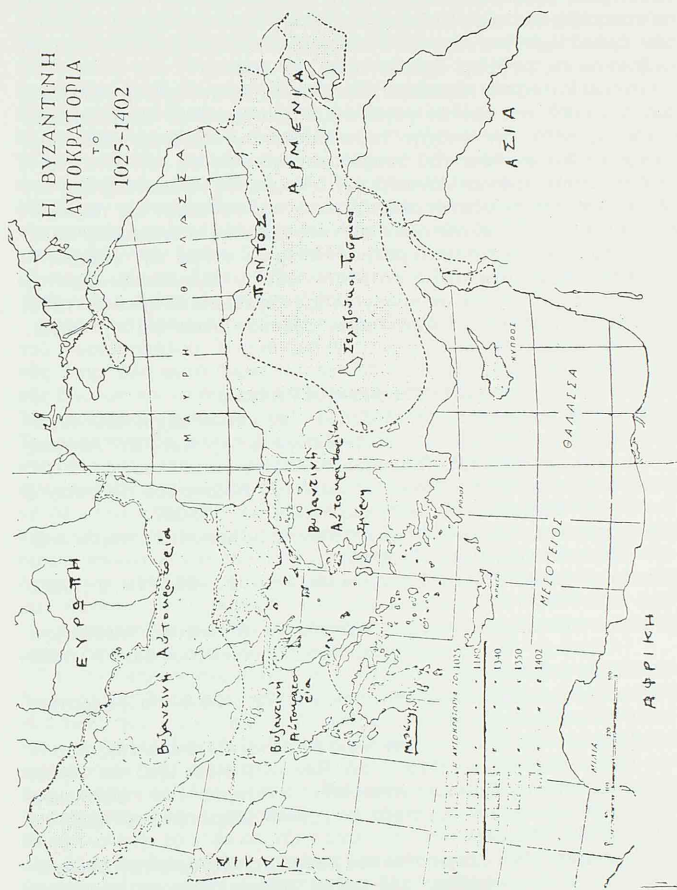
Τό Βυζάντιον ἤδη ἤρχισε νά παλαίῃ πρὸς ἀνατολάς μέ τούς Τούρκους καί πρὸς δυσμὰς μέ τήν πολιτικὴν ἀναληγσίαν τῶν Εὐρωπαίων βασιλέων. Αἱ διπλωματικαὶ ἐπαφαὶ τοῦ Μανουὴλ μέ τόν βασιλέα

τῆς Ἀγγλίας Ἐρρίκον τόν Β΄ δέν ἀπέδωσαν πολλοὺς καρπούς καί ὁ δραστήριος αὐτοκράτωρ ἀπέθανε τό 1180 περίλυπος. Ἡ φιλοδυτική πολιτική ἐδίχασε τοὺς Βυζαντινοὺς Ἑλληνας, ἀνεπτέρωσε τό μῖσος τῶν ὀρθοδόξων ἐναντίον τῶν καθολικῶν καί ὠδήγησε γενικῶς τό Βυζάντιον εἰς μεγάλην ἐχθραν πρός τήν δύσιν.

Κατακλείοντες τήν παρούσαν περιγραφὴν τῆς ἀνατολικῆς πολιτικῆς τοῦ Μανουήλ καί τῶν ἐν γένει βυζαντινοτουρκικῶν διπλωματικῶν σχέσεων, κατὰ τήν ἐποχὴν τοῦ Ἐπισκόπου Μεθώνης Νικολάου, τονίζομεν ὅτι ἐν ὄψει τοῦ τουρκικοῦ κινδύνου εἰς τήν ἀνατολήν, ὠφείλεν ὁ αὐτοκράτωρ Μανουήλ ὁ Α΄ ὁ Κομνηνός νά ἀναθεωρήσῃ τήν ἐξωτερικὴν του πολιτικὴν, στηριζόμενος περισσότερο ἐν τὰς ἐθνικὰς δυνάμεις καί ὀλιγώτερον ἐν τὰς δυτικὰς ὑποσχέσεις. Αὐτό ἀποτελεῖ μίαν μαχητὴν ἱστορικὴν ἀντινομίαν καί μέ τήν σημερινὴν ἑλληνικὴν πραγματικότητα, κατὰ τήν ὁποίαν ἐξακολουθοῦμεν νά ἀνήκωμεν εἰς τήν δύσιν, ὡς οὐραγοὶ τῆς, ἐνῶ ἔπρεπε νά ἤμεθα οἱ ταγοὶ τῆς ἐγγύς ἀνατολῆς, μέ ἀντίστοιχον σοβαρὰν θέσιν εἰς τήν δύσιν.

ΕΠΙΛΟΓΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

- 1) Ἀννης Π. Ἀβραμέα, «*Ἡ Βυζαντινὴ Θεσσαλία μέχρι τοῦ 1204*» (Συμβολὴ εἰς τήν Ἱστορικὴν Γεωγραφίαν). Δ.Δ. Ἐν Ἀθήναις 1974, σσ. 160-161: (Βιβλιοθήκη Σοφίας Σαριπόλου, ἀρ. 27).
- 2) Κωνσταντίνου Ἰ. Ἀμάντου, «*Ἱστορία τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, 2* (867-1204 μ.Χ.). Ἐν Ἀθήναις 1957², σσ. 303-307.
- 3) Κωνσταντίνου Βαρζοῦ, «*Ἡ γενεαλογία τῶν Κομνηνῶν, τόμοι Α-Β. Θεσσαλονίκη, 1984* (Passim).
- 4) Ἰωάννου Βογιατζίδου, «*Ἱστορικαὶ Μελέται*», ἐν «*ΕΕΦΣΘ*», 2 (1932), 117-119.
- 5) Τάσου Ἀθ. Γριτσόπουλου, «*Νικόλαος, Ἐπίσκοπος Μεθώνης*». Λήμμα ἐν «*Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεῖα*», 9 (1966) 528α-β (Ἀθῆναι).
- 6) «*Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους*», 9 (1979), 42α-β-46α. [Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν].
- 7) Ἀθανασίου Δ. Κομίνη, «*Γρηγόριος Πάρδος, Μητροπολίτης Κορίνθου καὶ τό ἔργον αὐτοῦ*», Δ.Δ. Ρώμη - Ἀθῆναι 1960, σσ. 24-25.
- 8) Κωνσταντίνου Παπαρρηγοπούλου, «*Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς*», 4 (1887²) 522-542.
- 9) Α. Vasiliev, (Μετ.) Δημοσθένους Σαβράμη, «*Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, 324-1453*», Ἀθῆναι 1954, σσ. 513-514, 526-532.

Πρθλ.: Α. Α. Vasiliev - Δ. Σαβράμη, «Ιστορία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, 324-1453». Αθήναι 1954, σσ. 808-809. (Ανατύπωση του ιστορικού χάρτου μετά τοπωνυμικών προσθηκών).

RÉSUMÉ

Georges A. Tourlidis, *Les relations diplomatiques byzantinoturques a l'époque d'évêque de Methone Nicolas (12ème siècle ap. J. C.*

Après la défaite des Grecs par les Turcs à Mantzikert (26 août 1071 ap. J.C.) commence l'expansion des Turcs Seldjucides dans le territoire d'Asie Mineure. L'empereur Manuel Ier le Comnène (1143-1180 ap. J.C.) fait des victoires nombreuses contre les Turcs (le Traité de 1147 ap. J.C.). Le Sultân Qilij Arslan IIème (1156-1193) ap. J.C.) fut invité par l'empereur Manuel à Constantinople (1161-1162 ap. J.C.). Pendant les années 1162-1176 ap. J.C., les Grecs et les Turcs avaient beaucoup de guerres entre eux. Enfin les Grecs furent vaincus à la bataille de Myriokephalon (17 septembre 1176 ap. J.C.). Après la défaite l'empereur Manuel Ier le Comnène fut diplomatiquement désolé. L'Assemblée de Venise (1176 ap. J.C.) a réuni les chefs d'Etat de l'Europe occidentale contre le Byzance. La politique philoeuropéenne de Manuel fut négative pour l'intérêt du peuple chrétien orthodoxe de l'empire byzantine, dans sa lutte contre les Turcs.